



2021–2022

UTTALELSER

Org.nr: 918 982 728
Postboks 7100 St Olavs Plass,
0130 Oslo



UTTALELSER

Vedtatt av Changemakers Årssamling 06.06.2021

Innhold

- 1.1 Borgerkrigen i Jemen
- 1.2 Norge må anerkjenne Palestina og støtte Boycott, Divestment & Sanctions (BDS) av Israel
- 1.3 Stopp okkupasjonen av Vest-Sahara
- 1.4 Norges rolle i sikkerhetsrådet og Norges forhold til FN
- 1.5 Kjønn og Utvikling
- 1.6 Midlertidig opphevelse av TRIPS-avtalen
- 1.7 Klima i rettssystemet

Uttalelser

1.1 Borgerkrigen i Jemen

Høsten 2014 gjorde Houthi-bevegelsen statskupp i Jemen, noe som utløste borgerkrigen som er omtalt som verdens største humanitære krise. Siden 2015 begynte Saudi-Arabia, de Forente Arabiske Emirater, Sudan, Senegal, Qatar og Marokko å bombe Houthiene på bakgrunn av en invitasjon fra den legitime regjeringa om å slå ned kuppmakerne. Siden da har vi sett stadige brudd på humanitærretten og menneskerettighetene fra koalisjonens side. Flere av angrepene er rettet mot sivilbefolkning, og siden 2015 er over 160 sykehus og klinikker bombet, noe som er tydelige brudd på humanitærretten. Siden konfliktens start har rundt 233 000 mennesker mistet livet, enten som et direkte resultat av krigen eller indirekte av blant annet sykdom knyttet til de harde levekårene som følge av krigen. Om lag 22,2 millioner av landets 29,3 mill. innbyggere har behov for humanitær hjelp, hvorav for 11,3 mill. er dette behovet akutt, ifølge FN. I begynnelsen av 2020 ble det rapportert at over 3,6 millioner er internt fordrevet.

FN har i en rapport fortalt at de krigende partene bedriver krigsforbrytelser og krenker de mest grunnleggende menneskerettighetene. FN benyttet også muligheten til å be det internasjonale samfunnet om å stoppe salget av krigsmateriell som kan bli brukt i konflikten. Samtidig som konflikten utviklet seg økte norsk eksport av krigsmateriell ytterligere, og mellom 2015 og 2018 ble våpen, militært utstyr og flerbruksvarer solgt for over 800 millioner til den Saudi ledede koalisjonen. Utenriksdepartementet vedtok høsten 2018 å stoppe utstedelser av nye lisenser til Saudi-Arabia, et steg i riktig retning. Som følge av dette ble verken A- eller B-materiell solgt til Saudi-Arabia i 2019. Likevel er det ikke foretatt større endringer i regelverket som tillater at land som er med i verdens verste humanitære krise kan skaffe krigsmateriell fra Norge.

I 2021 er krigen i Jemen fortsatt like ille, og sultkatastrofen som følger blir stadig intensifisert. I februar i år iverksatte houthiene en militær offensiv mot den regjeringskontrollerte byen Marib, en oljerik by sentralt i landet. Kampen om denne byen antas å prege konfliktbildet i 2021.



Changemaker mener at:

- Norge, som en stat som verdsetter menneskerettighetene høyt, må stoppe all eksport av krigsmateriell til landene som deltar i borgerkrigen i Jemen, inkludert allerede utstedte lisenser.
- Norge må være en aktiv pådriver internasjonalt for at andre land skal stanse eksporten til disse landene.

1.2 Norge må anerkjenne Palestina og støtte Boycott, Divestment & Sanctions (BDS) av Israel.

Norge må anerkjenne Palestina og støtte Boycott, Divestment & Sanctions (BDS) av Israel. Israels okkupasjon av Vestbredden, Gaza og de syriske Golanhøydene og utvidelsen av de ulovelige bosettingene på Vestbredden fortsetter, samtidig som israelsk kolonisering av Øst-Jerusalem foregår for fullt. Forholdene for flere palestinere er uutholdelige, og om lag 5,2 million palestinere lever under den Israelske okkupasjonen uten tilgang til fundamentale menneskerettigheter. Fattigdom, diskriminering, arbeidsledighet og matmangel er sentrale utfordringer på Gaza og store deler av befolkningen er avhengig av internasjonal bistand. Den systematiske undertrykkelsen og overgrepene på palestinerne er alvorlige brudd på menneskerettigheter og folkeretten. Israelsk tilbaketrekning og slutt på okkupasjonen er en forutsetning for en rettferdig løsning.

Situasjonen i dag er preget av spenninger mellom Israel og Palestina, som gradvis øker etter at flere araberstater har inngått avtaler om normalisering og fred med Israel, uten å ta opp eller støtte Palestinernes sak. Dette gjør utsikten for en langvarig fred, og en selvstendig palestinsk stat enda mer usikker. Samtidig er det en god nyhet at sjefsanklager i ICC, Fatou Bensouda, ønsker å etterforske mulige krigsforbrytelser begått på vestbredden, inkludert Øst-Jerusalem og Gaza. Norge som tilhenger av folkeretten og den internasjonale straffedomstolen bør støtte denne prosessen. Samtidig må Norge uavhengig av dette, ta et aktivt standpunkt for den Palestinske befolkningen, bl.a. ved å anerkjenne Palestina og støtte Boycott, Divestment & sanctions (BDS) av Israel.

Det palestinske initiativet Boycott, Divestment & sanctions (BDS) av Israel er en kampanje for frihet, rettferdighet og like rettigheter for det palestinske folket. Dette er en global bevegelse som jobber for å presser stater, selskaper og andre aktører til økonomisk, kulturelt BDS. Dette for å presse Israel til å endre politikk og slutte okkupasjonen, samt den systematiske undertrykkelsen av palestinerne. Changemaker støtter det palestinske oppropet for BDS og oppfordrer det norske Kirkemøtet, LO, Stortinget og regjeringen til å gjøre det samme. Videre må Norge anerkjenne staten Palestina, slik som 138 andre stater, inkludert Sverige, allerede har gjort. Ved å anerkjenne Palestina kan det bidra til å utjevne maktbalansen, samt presse på for nye rettferdige FN-forhandlinger om Israelsk tilbaketrekning og slutt på den folkerettsstridige okkupasjonen. Som nært alliert med USA er det spesielt viktig at Norge tar et tydelig standpunkt internasjonalt ved å støtte Palestina gjennom anerkjennelse.



1.3 Stopp okkupasjonen av Vest-Sahara

Vest-Sahara har status som FNs siste uløyste kolonispørsmål og blir ofte kalla Afrikas siste koloni. Landet vart okkupert av Marokko før den spanske kolonimakta trakk seg ut tidleg i 1976. Som følge av den marokkanske invasjonen flykta halvparten av befolkninga i Vest-Sahara til flyktningleirar i Algerie. Der har dei no budd i over 40 år og er heilt avhengige av bistand frå EU og FN. Denne situasjonen er uholdbar. Changemaker meiner at norske styresmakter bør auke det internasjonale fokuset på Marokko sine overgrep og arbeide for å få ein slutt på den ulovlege okkupasjonen. Etter våpenkvila i 1991 har FN-operasjonen Minurso hatt som mandat å gjennomføre ei folkeavstemming som følge av ein signert avtale mellom Marokko og Polisario. Ingen av forslaga FN har komme med har vorte aksepterte av Marokko. Samtidig støttar ikkje USA og Frankrike saharawiarane sitt krav om sjølvråderett, og det blir lagt lite internasjonalt press på Marokko. Å motarbeide ei folkeavstemming er i strid med folkeretten. Vest-Sahara er medlem av den Afrikanske Union og er anerkjent av cirka 70 land. Gjennom ei internasjonal anerkjening får spørsmålet om Vest-Sahara auka status. Norsk næringsliv spelar ei aukande rolle i konflikta ved at dei driv verksemd i det okkuperte området og utnyttar ressursar i Vest-Sahara. UD frarår slik verksemd, men gjer lite for å hindre det. Derfor er det opp til grasrota å rapportere kva norskeigde selskap gjer. Norske bedrifter er med på å legitimere okkupasjonen ved å stele ressursar frå Vest Sahara og finansiere okkupasjonsmakta Marokko. I tillegg er det norske Oljefondet investert i fleire selskap som har si verksemd i Vest-Sahara.

Ressursutvinning i ikkje-sjølvsstyrte område er i strid med FN-pakten og FNs Havrettskonvensjon.

For å stanse okkupasjonen av Vest-Sahara meiner Changemaker at:

- Noreg må anerkjenne den saharawiske demokratiske republikken og arbeide for at andre land også skal gjere det.
- Noreg må legge press på Marokko for å gjennomføre ei folkeavstemming om sjølvråderett for Vest-Sahara slik FN har tilrådd sia 1991.
- Norske selskap umiddelbart må trekke seg ut av Vest-Sahara.
- Noreg må trekke sine oljefondsinvesteringer ut av selskap som har virksomhet i Vest-Sahara

1.4 Norges rolle i sikkerhetsrådet og Norges forhold til FN

Norge sitter i perioden 2021/2022 i FNs sikkerhetsråd og har med dette et større ansvar for å arbeide for internasjonal fred og sikkerhet. Vi forventer at Norge jobber aktivt i sikkerhetsrådet for en mer rettferdig verden både internasjonalt, men også på hjemmebane. Changemaker mener det er paradoksalt at Norge eksporterer våpen til stater hvor menneskerettighetssituasjonen ikke er godt nok vurdert, ikke ratifiserer FNs atomvåpenforbud og fortsatt har investeringer i okkuperte områder i Palestina og Vest-Sahara selv om dette er folkerettsstridig. Her må Norge ta et mye større ansvar.

Videre har FN vist seg å være en bærekraftig organisering av verdenssamfunnet, som bidrar til å fremme fred, menneskerettigheter og å løse viktige internasjonale koordineringsproblemer. Folkeretten er den sentrale rettesnoren i FN, ikke den sterkeste rett. Derfor bør Norge legge sin



utenrikspolitiske tyngde i FN heller enn NATO, som på sin side opptre på måter som undergraver folkeretten og FNs mulighet til å spille en fredsskapende rolle.

1.5 Kjønn og utvikling

Kjønnroller, strukturer og maktrelasjoner skaper og forsterker urettferdighet. Forventninger et samfunn har til kjønnsroller kan hindre utvikling, og det er derfor et strukturelt problem. I utviklingspolitisk arbeid er det nødvendig med et kjønnsperspektiv, blant annet for å oppnå FNs bærekraftsmål.

Fattigdom og konflikt rammer kvinner hardere enn menn. På grunn av manglende juridiske rettigheter, som retten til eierskap, og mangel på tilgang til markedet, blir kvinners økonomisk frihet, trygghet og utvikling begrenset. Videre fører dette til at kvinner ofte kommer dårligere ut av gjeldskriser og økonomiske nedgangstider. Kvinner er fattigere, har dårligere helse, dårligere tilgang på utdanning og bidrar mindre i bestemmelsesprosesser. På grunn av dette er kvinner også mer utsatt for klimaendringer.

Changemaker oppfordrer til å ha et kjønnsperspektiv i alt politisk arbeid, for å anerkjenne at urettferdige strukturer rammer kjønn ulikt, og fordi det er nødvendig for å finne de beste løsningene.

Changemaker mener

- at urettferdige kjønnstrukturer må endres gjennom politiske prosesser og virkemidler, samt krever holdningsmessige endringer i samfunnet. Virkemidler som bruk av inkluderende språk og positiv særbehandling kan skape mer likestilling.

1.6 Midlertidig opphevelse av TRIPS-avtalen

TRIPS-avtalen er en internasjonal avtale mellom medlemmer av Verdens handelsorganisasjon (WTO) om handelsrelaterte sider av immaterialretten - opphavsretten med nærstående rettigheter, patentretten, designretten, kretsmønsterretten og kjennetegnsretten og beskyttelsen av forretningshemmeligheter. Det er denne avtalen som lar en rekke farmasøytiske selskaper ta patent på en rekke livsviktige medisiner, blant annet vaksiner for covid-19.

I påvente av at kostnad og kjøpekraft ville lede til en skjev fordeling av vaksiner globalt, foreslo Sør-Afrika og India en midlertidig opphevelse av patentrettigheter den 15. oktober ifjor. Dette ville da ført til at alle verdens land skal ha rett til å produsere vaksiner, medisiner og annet utstyr som trengs til forebygging og behandling av covid-19. Forslaget har stadig økende støtte internasjonalt, men Norge og et fåtall andre av verdens rikeste land har foreløpig stemt nei.

Changemaker mener at:



- Norge må stille seg bak forslaget om en midlertidig opphevelse av patentrettigheter rundt vaksiner mot covid-19. Ingen er trygge før alle er trygge og for å bekjempe pandemien trenger vi å øke produksjonskapasiteten av vaksiner i så mange land som mulig.

1.7 Klima i rettssystemet

Høsten 2016 gikk klima- og miljøorganisasjonene Greenpeace, Naturvernforbundet, Natur og Ungdom og besteforeldrenes klimaaksjon til sak mot den norske stat for å hindre oljeboring i Arktis basert på grunnloven §112. Dette søksmålet kan sees sammen med den globale trenden av interesseorganisasjoner og privatpersoner som saksøker staten for å få bedre klimapolitikk og hindre miljø- og klimaforverrende handlinger. Å bruke rettssystemet på denne måten er viktig da Parisavtalen alene er uten sanksjoneringsmuligheter, men gjennom søksmål kan stater og selskap bli holdt ansvarlig av egne borgere til å få bedre klimapolitikk og strengere klimatiltak. Selv om klima og miljøorganisasjonene tapte saken mot Norge, er saken meldt inn til den Europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD). Hvis saken blir tatt opp av EMD, kan Norsk oljepolitikk bli dømt som brudd på menneskerettighetene.

De siste årene har lignende klimasøksmål flere steder i verden vunnet frem og ført til betydelige vendepunkt i nasjonal og internasjonal klimapolitikk. I 2015 ble miljøorganisasjonen Urgenda i Nederland den første i verden til å vinne en retts sak om klimarettferdighet. Bare i 2021 vant organisasjoner og enkeltpersoner frem med krav til staten om utslippskutt og klimatilpasning både i Tyskland og i Frankrike. I mai 2021 vant den nederlandske miljøorganisasjonen Milieudefensie en historisk seier, som pålegger petroleumsselskapet Shell å kutte utslippene sine drastisk innen 2030. Slike seire viser at rettssystemet kan være en mulighet for å få gjennomslag for nødvendig klimapolitikk der andre organer ikke klarer det.

Changemaker mener at:

- Rettssystemet i ulike land bør brukes som et virkemiddel for å holde stater og selskap ansvarlig for klimagassutslipp og miljøskadelig virksomhet. Spesielt når klimapolitikken ikke er god nok for å nå de nødvendige klimamålene som trengs for å nå forpliktelsene sine til Paris avtalen. Slike muligheter bør også brukes til å sette fokus på klimarettferdighet.